

Monument: Hengelo, Europatunnel

REGISTER	
<i>Monumentnummer</i>	
<i>Identificatienummer Basisregistratie</i>	
<i>Provincie</i>	Overijssel
<i>Gemeente</i>	Hengelo
<i>Plaats</i>	Hengelo
<i>Straat/huisnummer</i>	Spoorstraat ongenummerd
<i>Postcode</i>	7551 ..
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Hengelo (O) D 14775, O 5452, O 4982
<i>Datum inschrijving in register beschermde monumenten</i>	
<i>Datum, deel en nummer van inschrijving in openbare registers</i>	
<i>Aanduiding of korte omschrijving</i>	Viaduct
<i>Complexonderdeel van complex [naam of complexnummer]</i>	Europatunnel

KENNIS: WAARDERING	
<i>I Cultuurhistorische waarde: belang van het object/complex</i>	
1. als bijzondere uitdrukking van (een) culturele, sociaal-economische en/of bestuurlijke/beleidsmatige en/of geestelijke ontwikkeling(en);	Als onderdeel van de historische infrastructuur tussen oost en west Nederland en de verbinding met het buitenland
2. als bijzondere uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke en/of historisch-ruimtelijke ontwikkeling;	Als onderdeel van de historische spoorwegverbinding tussen oost en west, in zowel nationaal als internationaal verband
3. als bijzondere uitdrukking van (een) technische en/of typologische ontwikkeling(en);	Als uitzonderlijk voorbeeld (vorm, materialen, detaillering) van een spoorwegviaduct uit de naoorlogse periode (1959).
4. wegens innovatieve waarde of pionierskarakter;	In de maatvoering van de Europatunnel is rekening gehouden met de toenemende eisen van het zich snel na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelende moderne verkeer, zowel in aantallen weggebruikers als in soorten verkeersmiddelen.
5. wegens bijzondere herinneringswaarde.	De Europatunnel in Hengelo markeert vanwege de frisse presentatie, de moderne verschijningsvorm en de uitmonstering met symbolische sculptuur de moderne tijd die na de Tweede Wereldoorlog langzaam gestalte kreeg en neemt daardoor op symbolische wijze afstand van het verdriet en de verwoestingen die Hengelo tijdens de Tweede Wereldoorlog troffen.
<i>II Architectuur- en kunsthistorische waarde: (bijzonder) belang van het object/complex</i>	
1. voor de geschiedenis van de architectuur en/of bouwtechniek;	Wegens de architectonische kwaliteit van de Europatunnel.
2. voor het oeuvre van een bouwmeester, architect, ingenieur of kunstenaar;	De Europatunnel is een markant voorbeeld uit het rijke bouwkunstige oeuvre van de Nederlandse Spoorwegen en geldt als bijzondere proeve van utiliteitsbouw.
3. wegens de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp;	De verzorgde detaillering en materiaalkeuze komen o.m. tot uitdrukking in de kolommen, het fries, de evenwichtige toepassing van bak- en natuursteen, de ornamentiek en de beeldhouwkunst alsmede in de plasticiteit van het

	ontwerp van de Europatunnel.
4. wegens het bijzondere materiaalgebruik, de ornamentiek en/of monumentale kunst;	De toepassing van de verschillende materialen als (gewapend) beton, gietsteen en koper is afgewogen en verfijnd. Er is sprake van een krachtige lijnvoering, geproportioneerde volumewerking. Van belang is ook de toepassing van beeldhouwwerk/sculpturen ter verhoging van (de beleving van) het markante silhouet.
5. wegens de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur(onderdelen).	Uit- en inwendig vertoont de Europatunnel eenzelfde verzorgde materiaalbehandeling. Er is sprake van een coherent en consistent ontwerp.
<i>III Situationele en ensemblewaarde</i>	
1. betekenis van het object als essentieel (cultuurhistorisch, functioneel en/of architectuurhistorisch en visueel) onderdeel van een complex;	
2. a. bijzondere, beeldbepalende betekenis van het object voor het aanzien van zijn omgeving; b. bijzondere betekenis van het complex voor het aanzien van zijn omgeving, wijk, stad of streek;	De Europatunnel is prominent in het centrum van Hengelo gesitueerd en fungeert binnen de stedelijke omgeving als belangwekkend infrastructureel element uit de na-oorlogse periode waarin verkeer en verkeersafwikkeling een hoofdrol spelen.
3. a. bijzondere betekenis van het complex wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing in relatie tot de onderlinge historisch-ruimtelijke context en in relatie tot de daarbij behorende groenvoorzieningen, wegen, wateren, bodemgesteldheid en/of archeologie; b. bijzondere betekenis van het object wegens de wijze van verkaveling/ inrichting/ voorzieningen.	De Europatunnel bezit stedenbouwkundige betekenis wegens de prominente en structurerende ligging op een oud verkeersknooppunt in de stad Hengelo en wegens de functionele, ruimtelijke en visuele samenhang met het spoorwegstation (uit 1951). Het stationsgebied van Hengelo is na verwoestend oorlogsgeweld volgens eigentijdse en toekomstgerichte opvattingen heringericht; in dit op moderne leest geschoeide stadsdeel neemt de Europatunnel een markante plaats in.

<i>IV Gaafheid en herkenbaarheid: belang van het object/complex</i>	
1. wegens de architectonische gaafheid en/of herkenbaarheid van ex- en/of interieur;	De Europatunnel is in architectonisch opzicht gaaf en herkenbaar bewaard gebleven.
2. wegens de materiële, technische en/of constructieve gaafheid;	De Europatunnel is in constructief, materieel en technisch opzicht nauwelijks aangetast.
3. als nog goed herkenbare uitdrukking van de oorspronkelijke of een belangrijke historische functie;	De Europatunnel is goed herkenbaar als voorbeeld van utiliteitsbouw, is sinds de opening op 28 november 1959 nauwelijks gewijzigd en fungeert als icoon van Hengelo dat in de tweede helft van de 20 ^{ste} eeuw een dynamische ontwikkeling van dorp naar moderne stad doormaakte.
4. wegens de waardevolle accumulatie van belangwekkende historische bouw- en/of gebruiksfasen;	
5. (van specifiek het complex) wegens de gaafheid en herkenbaarheid van het gehele ensemble van samenstellende onderdelen (hoofd- en bijgebouwen, hekwerken, tuinaanleg e.d.);	
6. in relatie tot de structurele en/of visuele gaafheid van de stedelijke, dorpse of landschappelijke omgeving.	De functionele en visuele nabijheid van het naoorlogse spoorwegstation (1951) en de Europatunnel verlenen de Hengelose binnenstad een geheel eigen identiteit met stedelijke bedrijvigheid en (inter)nationaal transport als (immateriële) pijlers.
<i>V Zeldzaamheid</i>	
1. belang van het object/complex wegens absolute zeldzaamheid in architectuurhistorisch, bouwtechnisch, typologisch of functioneel opzicht;	Gave spoorwegviaducten uit de periode van de Wederopbouw (1940-1965) zijn zeldzaam: in architectuurhistorisch perspectief is de Europatunnel te Hengelo een opmerkelijke functionerende en gave proeve van utiliteitsbouw uit de geschiedenis van de Nederlandse bouwkunst en verder geldt de Europatunnel als een bijzonder geslaagd voorbeeld uit de bedrijfsgeschiedenis van de Nederlandse Spoorwegen.
2. uitzonderlijk belang van het object/complex	In de Europatunnel komen verschillende architectonische talenten en opvattingen bijeen: het gebruik van (gewapend) beton, functionaliteit

wegens relatieve zeldzaamheid in relatie tot één of meer van de onder I t/m III genoemde kwaliteiten.	gekoppeld aan schoonheid.
	Sculpturen boven doorgang noordzijde en boven voetgangerstunnel zuidzijde
- <i>Exterieur</i>	
- <i>Interieur</i>	
Receptiegeschiedenis, prijzen e.d.	
<i>Overige</i>	

KENNIS: FEITENVERZAMELING	
<i>Oorspronkelijke functie(s)</i>	Weg- en waterbouwkundige werken Spoorwegviaduct
<i>Typologie</i>	
<i>Huidige functie (met jaartal)</i>	Spoorwegviaduct (1959)
<i>Naam object</i>	Europatunnel
<i>Stijl/stroming</i>	Functionalisme
<i>Bouwtijd (ook de planfase)</i>	1958-1959
<i>Architect(en)/ontwerper(s)</i>	N.V. Nederlandse Spoorwegen (Afd. Betonbouw)
<i>Uitvoerder (aannemer e.d.)</i>	N.V. Het Spoorwegbouwbedrijf (Utrecht)
<i>Opdrachtgever</i>	N.V. Nederlandse Spoorwegen
<i>Exterieur</i>	Rechthoekig spoorwegviaduct met doorgangen voor voetgangers, (brom)fietsers en bestuurders van motorvoertuigen. Spoorlijnen op het viaduct.
<i>gebouw, constructietechniek</i>	Draagconstructie van gewapend beton, vulling en opbouw van baksteen. Kunstwerken van gietsteen en koper (reliëfs). De baksteen is in kettingverband gemetseld.
<i>Interieur (indeling)</i>	Spoorwegviaduct met 5 doorgangen, de doorgangen van elkaar gescheiden door kolommen van gewapend

	beton.
<i>interieur, techniek en materialen</i>	Gewapend beton, baksteen, grijs graniet op de afgeronde hoeken, tegels tegen de binnenwanden, ijzeren bekroning/sierrand in meandervorm op het viaduct (zijde Industriestraat, zuid). Gecanneleerde, betonnen kolommen ondersteunen het tunneldek en vormen tevens de afscheiding tussen de verkeersbanen.
<i>Kunstwerken/orgels/gedenktekens/meubels die onderdeel zijn van het monument</i>	
<i>nr. 1</i>	
<i>Materiaal/techniek</i>	Kunststeen
<i>Locatie (in/aan het beschermde monument)</i>	Noordzijde van de Europatunnel (Spoorstraat), midden boven de doorgangen voor gemotoriseerd verkeer, op een sokkel en ter hoogte van de sporen bovenop de Europatunnel.
<i>Kunstenaar</i>	Martin Stolk
<i>Voorstelling</i>	"Wederopbouw" (twee staande mansfiguren met tussen hen in een balk)
<i>Datering</i>	Kort na 1959
<i>Stijl/stroming</i>	Abstract Expressionisme
<i>Afmetingen</i>	-
<i>nr. 2</i>	
<i>Materiaal/techniek</i>	Koper
<i>Locatie (in/aan het beschermde monument)</i>	Zuidzijde van de Europatunnel (Industriestraat), bevestigd aan het metselwerk boven de voetgangersdoorgang aan de oostzijde.
<i>Kunstenaar</i>	Jan van Eijl
<i>Voorstelling</i>	De geschiedenis van Hengelo
<i>Datering</i>	Kort na 1959
<i>Stijl/stroming</i>	Abstract Expressionisme
<i>Afmetingen</i>	
<i>Groen erfgoed: beplanting</i>	Tegen het spoorwegtalud, aan de noordoostzijde van de Europatunnel, staan 4 ronde betonnen bloem-/plantenbakken opgesteld op de getrapt verlopende keermuur; alle 4 uit de bouwtijd,
<i>Stedenbouwkundige ligging, situering (incl. aanduiding windstreek), omgeving van belang</i>	De Europatunnel te Hengelo grenst in het noorden aan de Spoorstraat en splitst zich ten zuiden van het spoorwegemplacement in de Industriestraat (west) en het Industrieplein (oost). Het NS station Hengelo (1951) ligt ten oosten van de Europatunnel.
<i>Archeologische relevantie ondergrond</i>	De tunnel ligt niet in een gebied met archeologische verwachtingswaarde.
<i>Geschiedenis</i>	

<i>Roerende objecten van belang voor het gebouw</i>	
<i>Relevante wijzigingen</i>	Betegeling van de wanden van de tunneldoorgangen, circa 2010.
<i>Bezocht</i>	Michiel Verweij en Hans Groesgen (RCE) en Jan-Kees Stegeman (gemeente Hengelo) d.d. 12 december 2012.
<i>Overige</i>	De Europatunnel is op 28 november 1959 geopend. Het object staat op de gemeentelijke monumentenlijst.

KENNIS: BRONNEN	
<i>Primaire bronnen, kaarten, literatuur, documentatie, websites</i>	
<i>Nr. 1</i>	M. van Daalen, "Spoorwegproblemen te Hengelo (O.)" in: Publieke Werken (1947) 15 nr. 7, p. 77-80.
<i>Nr. 2</i>	M. van Daalen, "De spoorwegdoorgangen in Hengelo – Dwingend verbetering gewenst in 16 gevallen-" in: Tijdschrift Wederopbouw (1947) 2 nr. 2, p. 18-21.
<i>Nr. 3</i>	A.L. van Schelven, Hengeler Wind – De ontwikkeling van het industrieel klimaat van Hengelo sinds 1865, Haarlem 1965.
<i>Nr. 4</i>	G.J.I. Kokhuis, Historie van Hengelo, Hengelo 1983.
<i>Nr. 5</i>	E. Fuldauer, P. Hamer en J. Hinke, Hengelo herrezen – Fotodocumentaire over de vijftiger jaren – Hengelo 1986.
<i>Interviews bewoners, gebruikers</i>	